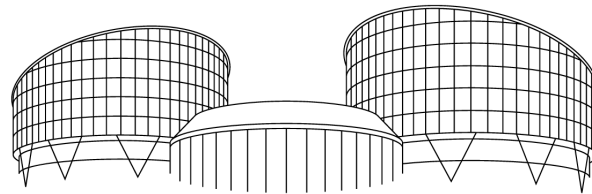

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA:

PYTANIA I ODPOWIEDZI

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

KANCELARIA TRYBUNAŁU

CO TO JEST EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA?

Europejski Trybunał Praw Człowieka jest międzynarodowym sądem, którego siedziba znajduje się w Strasburgu. Składa się z sędziów w liczbie równej liczbie państw członkowskich Rady Europy, które ratyfikowały Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności – obecnie jest ich czterdzieści siedem¹. Sędziowie Trybunału działają we własnym imieniu i nie reprezentują żadnego państwa. Przy rozpatrywaniu skarg Trybunał wspomagany jest przez Kancelarię składającą się głównie z prawników (zwanych też sekretarzami prawnymi) pochodzących ze wszystkich państw członkowskich Rady Europy. Sekretarze działają we własnym imieniu, niezależnie od kraju ich pochodzenia. Nie reprezentują osób składających skargi ani państw będących stronami Konwencji.

CO TO JEST EUROPEJSKA KONWENCJA PRAW CZŁOWIEKA?

Europejska Konwencja Praw Człowieka jest międzynarodowym traktatem, do którego mogą przystąpić wyłącznie państwa członkowskie Rady Europy. Konwencja, która powołuje Trybunał i określa sposób jego funkcjonowania, zawiera listę praw i gwarancji, których to państwa zobowiązały się przestrzegać.

CZYM ZAJMUJE SIĘ EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA?

Trybunał odpowiada za przestrzeganie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Jego zadaniem jest zapewnienie, by państwa członkowskie przestrzegały praw i gwarancji ustanowionych przez Konwencję. Czyni to, rozpatrując sprawy (tzw. skargi), składane przez osoby indywidualne, a czasem przez państwa będące stronami Konwencji. Jeżeli Trybunał uzna, że państwo członkowskie naruszyło jedno lub kilka

¹ Nie wszystkie państwa członkowskie ratyfikowały wszystkie protokoły do Konwencji (instrumenty prawne ustanawiające dodatkowe prawa). Informację na ten temat można znaleźć na stronie internetowej Trybunału.

wspomnianych praw lub gwarancji, wydaje wyrok. Wyroki Trybunału są wiążące dla pozwanych państw, które zobowiązane są je wykonać.

KIEDY MOGĘ WNIĘŚĆ SKARGĘ DO EUROPEJSKIEGO TRYBUNAŁU PRAW CZŁOWIEKA?

Możesz wnieść skargę do Trybunału, jeżeli uznasz, że osobiście i bezpośrednio zostałeś ofiarą naruszenia praw i gwarancji zawartych w Konwencji lub jej protokołach. Naruszenie to musi być popełnione przez jedno z państw, które zobowiązało się przestrzegać praw zawartych w Konwencji.

Jakie prawa chronione są przez Konwencję i jej protokoły?

Konwencja chroni w szczególności:

- prawa do życia,
- prawa do rzetelnego procesu sądowego w sprawach cywilnych i karnych,
- prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego,
- wolności wyrażania opinii,
- wolności myśli, sumienia i wyznania,
- prawa do skutecznego środka odwoławczego,
- prawa do poszanowania mienia,
- prawa do głosowania i kandydowania w wyborach.

Czego Konwencja i jej protokoły zakazują?

Konwencja zakazuje w szczególności:

- tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania,
- arbitralnego i bezprawnego pozbawiania wolności,
- dyskryminacji w korzystaniu z wolności i praw wymienionych w Konwencji,
- wydalania przez państwo jego obywateli lub odmawiania im prawa wjazdu,

- kary śmierci,
- zbiorowego wydalania cudzoziemców.

od wyroku sądu najwyższej instancji).
Po upływie tego okresu Twoja skarga **nie może** być przyjęta przez Trybunał.

JAKIE WARUNKI MUSZĘ SPEŁNIĆ, BY MÓC ZŁOŻYĆ SKARGĘ?

Jakie warunki dotyczą mnie osobiście?

- Nie musisz być obywatelem jednego z państw członkowskich Rady Europy. Natomiast naruszenie Konwencji, na które się skarżysz, musi być popełnione przez państwo, które ratyfikowało Konwencję, w ramach obowiązującej je „jurysdykcji”, co zwykle oznacza – na jego terytorium.
- Możesz być osobą prywatną lub osobą prawną, tj. posiadającą status np. przedsiębiorstwa lub stowarzyszenia.
- Musisz być osobiście i bezpośrednio ofiarą naruszenia Konwencji, które zarzucasz. Nie możesz złożyć ogólnej skargi na przepis lub działanie, na przykład dlatego, że wydają się niesprawiedliwe; nie możesz też złożyć skargi w imieniu innych osób (chyba że osoby te są jasno określone i jesteś ich oficjalnym pełnomocnikiem).

Czy w pierwszej kolejności należy zastosować jakąś procedurę w sądach krajowych?

- **Tak. Musisz wykorzystać wszystkie dostępne w danym państwie środki odwoławcze, które mogłyby poprawić sytuację, na którą się skarżysz** (zwykle oznacza to złożenie skargi we właściwym sądzie w kraju, następnie wniesienie apelacji – o ile jest możliwa w danym przypadku, a nawet dalszej apelacji do sądu najwyższej instancji, takiego jak Sąd Najwyższy lub Trybunał Konstytucyjny – o ile istnieje taka możliwość).
- Samo wykorzystanie tych środków prawnych nie wystarczy. Odwołując się od decyzji sądów krajowych, musisz rzeczywiście sformułować zarzuty naruszenia praw gwarantowanych przez Konwencję.
- Na wniesienie skargi do Trybunału masz tylko **sześć miesięcy** od daty ostatecznej decyzji na poziomie krajowym (ogólnie mówiąc –

Przeciw komu mogę złożyć skargę?

- Przeciwko jednemu lub kilku państwom zobowiązanym do przestrzegania Konwencji, które to państwa Twoim zdaniem naruszyły prawa zawarte w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (poprzez jedno lub więcej działań lub zaniechanie bezpośrednio Ciebie dotyczące).
- Zaskarżone działania lub środki musiały być podjęte przez organy władzy publicznej w odnośnym państwie/państwach (na przykład przez sąd lub administrację).
- Trybunał nie rozpatruje skarg przeciwko osobom fizycznym lub organizacjom prywatnym, takim jak prywatne przedsiębiorstwa.

Czego może dotyczyć skarga?

- Skarga musi dotyczyć jednego z praw zawartych w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Zarzucane naruszenia mogą dotyczyć szerokiego spektrum spraw, takich jak: tortury i złe traktowanie więźniów, zasadność pozbawienia wolności, uchybienia w postępowaniu cywilnym lub karnym, dyskryminacja w korzystaniu z praw zawartych w Konwencji, ograniczenia praw rodzicielskich, brak poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, brak poszanowania mieszkania oraz korespondencji, ograniczenia w wyrażaniu opinii lub przekazywaniu i otrzymywaniu informacji, wolność uczestniczenia w zgromadzeniach lub demonstracjach, wydalenie i ekstradycja, konfiskata mienia oraz wywłaszczenie.
- Nie możesz złożyć skargi na naruszenie praw gwarantowanych przez inny dokument prawny niż Europejska Konwencja Praw Człowieka, jak np. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka lub Karta Praw Podstawowych.

W JAKI SPOSÓB MAM ZWRÓCIĆ SIĘ DO TRYBUNAŁU, JEŻELI UWAŻAM SIĘ ZA OFIARĘ NARUSZENIA KONWENCJI?

Wysyłając do Trybunału list zawierający jasno sformułowane szczegóły skargi lub składając wypełniony formularz skargi². List i/lub formularz skargi należy przesłać na następujący adres:

The Registrar
European Court of Human Rights
Council of Europe
F-67075 Strasbourg Cedex
France

- Skargę możesz złożyć w jednym z języków urzędowych Trybunału (angielski lub francuski) lub w języku urzędowym jednego z państw, które ratyfikowały Konwencję.
- Jeżeli składasz skargę przy użyciu faksu, musisz dodatkowo wysłać jeden egzemplarz tradycyjną pocztą.
- **Nie przyjeżdżaj do Strasburga osobiście, aby przedstawić swoją sprawę ustnie.** Nie przyspieszy to rozpoznania skargi, nie otrzymasz też żadnych porad prawnych.
- Kancelaria może poprosić Cię o dodatkowe dokumenty, informacje lub wyjaśnienia związane z Twoimi zarzutami.
- Jak tylko otrzymasz formularz skargi, powinieneś starannie i czytelnie wypełnić go i możliwie najszybciej odesłać. Formularz musi zawierać:
 - krótkie streszczenie faktów oraz zarzuty,
 - wskazanie, które Twoim zdaniem prawa zawarte w Konwencji zostały naruszone,
 - informację o wykorzystanych wcześniej przez Ciebie środków odwoławczych,
 - kopie decyzji wydanych w Twojej sprawie przez wszystkie odnośne organy władzy publicznej (**dokumenty te nie zostaną Ci zwrócone, dlatego należy wysłać wyłącznie kopie**),
 - Twój podpis jako skarżącego lub podpis Twojego pełnomocnika.

² Formularz skargi można znaleźć na naszej stronie internetowej.

- Jeżeli nie życzysz sobie, by Twoja tożsamość została ujawniona, musisz niezwłocznie poinformować o tym Trybunał, podając przyczynę. Prezes Trybunału zdecyduje, czy Twoja prośba jest uzasadniona.
- Na początkowym etapie postępowania nie musi reprezentować Cię prawnik. Jeżeli jednak chcesz złożyć skargę za pośrednictwem pełnomocnika, musisz razem z formularzem skargi wysłać pełnomocnictwo dla niego, tak aby mógł on działać w Twoim imieniu.

Jakie są główne zasady postępowania?

- Postępowanie ma charakter pisemny. Rozprawy z udziałem stron zwolowane są w wyjątkowych przypadkach, natomiast o każdej decyzji podjętej przez Trybunał zostaniesz poinformowany pisemnie.
- Twoja sprawa będzie rozpoznana bez pobierania opłat sądowych.
- Wymaga się, byś był reprezentowany przez prawnika (adwokata lub radcę prawnego), jedynie na późniejszym etapie postępowania, kiedy Rząd zostanie poinformowany o wniesieniu przez Ciebie skargi do Trybunału. Należy przy tym pamiętać, że jeszcze przed poinformowaniem Rządu o wniesieniu skargi większość skarg uznawana jest jednak za niedopuszczalne.
- Zobowiązany jesteś pokryć wyłącznie własne koszty (takie jak honorarium adwokata lub wydatki związane z uzyskiwaniem dodatkowych informacji i kopii dokumentów, a także koszty prowadzenia korespondencji).
- Po zarejestrowaniu skargi możesz ubiegać się o pomoc finansową na pokrycie kosztów pomocy prawnej. Nie jest ona jednak udzielana niezwłocznie i automatycznie, lecz może jedynie być przyznana na późniejszym etapie postępowania.

W jaki sposób prowadzone jest postępowanie?

- Trybunał najpierw bada, czy Twoja skarga jest **dopuszczalna**. Oznacza to, że sprawa musi spełniać pewne wymogi określone w Konwencji (zobacz rozdział „Jakie warunki muszą spełnić, by móc złożyć skargę?”, str. 4). Jeżeli warunki te nie są spełnione, skarga zostanie odrzucona. Jeżeli postawiłeś kilka zarzutów, Trybunał może jeden lub kilka z nich uznać za dopuszczalne, a inne odrzucić.

- Jeżeli Twoja skarga lub jeden z zarzutów zostaną przez Trybunał uznane za niedopuszczalne, decyzja taka jest ostateczna i nie można się od niej odwołać.
- Jeżeli natomiast Twoja skarga lub jeden z zarzutów zostaną uznane za dopuszczalne, Trybunał będzie zachęcał strony (Ciebie oraz państwo, przeciwko któremu została wniesiona skarga) do polubownego załatwienia sprawy. Obie strony zostaną wezwane do zawarcia porozumienia kończącego sprawę. Jeżeli uгода nie zostanie osiągnięta, Trybunał rozpozna skargę „co do istoty sprawy” – to znaczy zdecyduje, czy nastąpiło naruszenie Konwencji, czy też nie.

Jak długo będę musiał czekać?

- Ze względu na dużą liczbę spraw zawisłych przed Trybunałem, być może będziesz musiał czekać rok, zanim Trybunał rozpocznie wstępne badanie Twojej skargi. Niektóre skargi mogą zostać potraktowane jako pilne i rozpoznane priorytetowo, szczególnie gdy składającemu skargę zagraża bezpośrednie niebezpieczeństwo fizyczne.

CO MOGĘ UZYSKAĆ PRZEZ WNIESIENIE SKARGI?

Jeżeli Trybunał uzna, że doszło do naruszenia Konwencji, może przyznać Ci „słuszne zadośćuczynienie” – kwotę pieniężną jako odszkodowanie za określone straty. Trybunał może też zażądać od odnośnego państwa zwrotu wydatków poniesionych przez Ciebie na prowadzenie sprawy. Jeżeli Trybunał uzna, że w Twojej sprawie nie doszło do naruszenia Konwencji, nie będziesz musiał pokryć żadnych dodatkowych kosztów, jakie ponosi pozwane państwo (zobacz pkt 3 rozdziału „Jakie są główne zasady postępowania?”, str. 5).

Prosimy zauważyć, że:

- Trybunał nie jest upoważniony do unieważnienia decyzji władz krajowych lub uchylecia krajowych przepisów prawnych.
- Trybunał nie odpowiada za wykonanie swych wyroków. W momencie wydania wyroku odpowiedzialność przechodzi na Komitet Ministrów³ Rady Europy, którego zadaniem jest nadzorowanie wykonania wyroków i zapewnienie, aby zasądzone odszkodowanie zostało wypłacone.

CZEGO EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA NIE MOŻE DLA MNIE ZROBIĆ?

- Trybunał nie działa jako sąd apelacyjny wobec decyzji sądów krajowych; nie rozpoznaje ponownie spraw, nie może też unieważnić lub zmienić orzeczeń sądów krajowych.
- Trybunał nie może interweniować w Twojej sprawie bezpośrednio u władz, na których działanie się skarżysz. Może on jednak zastosować wyjątkowe środki tymczasowe. Jednakże czyni to jedynie, jeżeli istnieje poważne niebezpieczeństwo zagrażające życiu lub zdrowiu skarżącego.
- Trybunał nie udziela pomocy w znalezieniu prawnika i opłaceniu kosztów sporządzenia przez niego wstępnej skargi.
- Trybunał nie może udzielać informacji o przepisach prawnych obowiązujących w państwie, przeciwko któremu skierowana jest Twoja skarga.

Więcej informacji o Europejskim Trybunale Praw Człowieka możesz znaleźć na naszej stronie internetowej:
www.echr.coe.int

Niniejsze „Pytania i odpowiedzi” zostały opracowane przez Kancelarię Trybunału. Informator ten nie jest dokumentem wiążącym dla Trybunału. Ma on na celu przekazanie podstawowych informacji o sposobie pracy instytucji. Więcej informacji można uzyskać konsultując dokumenty, na które powołuje się niniejszy tekst, opublikowane przez Kancelarię Trybunału (dostępne na stronie internetowej Trybunału: www.echr.coe.int) oraz w szczególności konsultując Regulamin Trybunału.

³ Składający się z ministrów spraw zagranicznych państw członkowskich lub ich zastępców.